

Dobšinský Pavol (1828-1885)

Folklorista, literárny historik, pedagóg, spisovateľ.

Študoval na gymnáziu v Rožňave a v Miškovci, v rokoch 1840-1848 na evanjelickom lýceu v Levoči. V rokoch 1850-1852 tajomník Samuela Reussa v Revúcej, 1855-1858 evanjelický farár v Bystrom (dnes Rožňavské Bystré), od 1858 pedagóg na evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici, od 1861 farár v Drienčanoch. V mnohostrannej činnosti Dobšinského si zvláštnu pozornosť zasluhuje jeho zaujatie pre ľudovú slovesnosť, najmä ľudovú prózu, ktoré sa prejavilo už počas štúdií na lýceu v Levoči. Po zákaze činnosti tzv. Ústavu reči a literatúry česko-slovanskej koncom roku 1844 a jeho pretvorení na súkromný študentský spolok Jednota mládeže slovenskej patrilo od založenia medzi jej popredných členov. Množstvo príspevkov uverejnil v rukopisných zábavníkoch, ktoré vydávali študenti levočského lýcea. Na pôde Jednoty vznikol v školskom roku 1846-1847 pod vedením Dobšinského rukopisný zábavník *Holubica*, ktorý roku 1847 vystriedal rukopisný časopis *Považie*. Do oboch prispel aj Dobšinský. V rokoch 1848-1849 nasledovala *Sbierka Dobšinského: Slovenske prstonárodne povesti*. Pred poslednou rozprávkou sú pripojené poznámky, z ktorých vidno, že Dobšinského úvahy o starobylosti, pôvodnosti a svojráznosti slovenských rozprávok nadväzujú na učiteľa slovenských zberateľov Samuela Reussa. Zálubu Dobšinského v rozprávkach rozpoznal Augustín Horislav Škultéty a keď sa Ľudovít Reuss vzdal plánu na vydávanie rozprávok, prizval ho k spolupráci. Výsledkom bola tlačená zbierka *Slovenské povesti* (1858-1861). Roku 1858, keď začali vychádzať *Slovenské povesti*, zostavil *Výbor samostatných pôvodných slovenských povestí*. Oboja zberatelia chceli v spolupráci pokračovať a už začiatkom 70. rokov sa zaoberali myšlienkou vydať novú, veľkú zbierku, ktorá by nadväzovala na *Slovenské povesti*. Nakoniec nové, súborné vydanie slovenských rozprávok pripravil Dobšinský sám pod názvom *Prstonárodné slovenske povesti* (1880-1883). Použil v nich aj staršie zbierky či záznamy Jána Francisciho-Rimavského, Augustína Horislava Škultétyho a Boženy Němcovej. Na Slovensku vznikol tak najvýznamnejší, klasický a reprezentatívny súbor, ktorý možno postaviť do jedného radu vedľa najvýznamnejších zahraničných edícií, napríklad zbierky V. S. Karadžica alebo bratov Grimmovcov. Dobšinský monumentalizoval slovenskú rozprávku, jeho štylizácie sú v súlade s duchom ľudového podania a spätne na ne pôsobili svojou poetikou. Pre Dobšinského bolo silným impulzom založenie MS a zvolenie za člena výboru. V *Pešťbudinských vedomostiach* roku 1867 uverejnil návod na zbieranie folklórneho a národopisného materiálu pod názvom *Slovenské prstonárodné poklady*. Publikoval príspevky v *Sborníku slovenských národných piesní, povestí, prísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier I-II*, (1870, 1874), ktoré obsahujú poväčšine folklórny materiál. Z Dobšinského príspevkov treba vyzdvihnúť najmä tie, v ktorých popri materiáloch uverejnil aj svoje vlastné výklady a pokusy o syntetickú charakteristiku niektorých folklórnych žánrov, napríklad *Zbierku slovenských porekadiel a im podružných viet a štúdiu Obyčaje, povery a čary určitých dôb, ale rozličných predmetov a úkonov*. K nim sa zaraďuje aj publikácia *Prstonárodné obyčaje, povery a hry slovenské* (1880). Už predtým však vydal spis, ktorý je venovaný výhradne ľudovým rozprávkam *Úvahy o slovenských povestiach* (1871). V ňom sa ako k svojim učiteľom hlási k Ľudovítovi Štúrovi, Karlovi J. Erbenovi, Samuelovi Reusovi a iným. Podľa Dobšinského sa v rozprávkach neopisujú skutočné národné a rodinné dejy. Rozprávky podávajú len odlesk dávneho života. Verne sa v nich vyobrazujú zvyky, obyčaje a starodávne mravy národa. Dobšinský sa pozeral na rozprávku realistickejšie než jeho predchodcovia. Bol si vedomý toho, že rozprávky sa nezachovali verne a že sa časom menili. Najdôležitejšia a podnes najzaujímavejšia je posledná kapitola spisov *Starobilosť a zachovalosť povestí*.